

1

MEIJEL, KRUISPUNT VAN TWEË 'PEELLEN'

Meijel in de Peel, ca. 1750.

Mezel ou Mijl in het Marais de Peel

De kaart op de vorige pagina toont Meijel, hier aangegeven als 'Mezel of Mijl' in het midden van de achttiende eeuw, dus ongeveer een eeuw voordat de grote verveningen begonnen. Hoewel deze kaart geografisch niet in alle opzichten juist is, wordt prachtig getoond hoe Meijel midden in het Peelmoeras (*Marais de Peel*) lag. Slechts enkele wegen voerden door dit moeras naar Meijel, waarvan waarschijnlijk alleen het zuidwest-noordoost lopende karrenspoor het hele jaar begaanbaar was. Het Peelmoeras vormde in die tijd voor de bewoners nog een onafzienbaar gebied dat door P.E. de la Court als volgt omschreven werd: "Alle de woeste gronden, onder den algemeenen naam van de Peel bekend, strekken zich in lengte uit tot tenminste elf en een half uur gaans, en in de breedte bij doorsnijding van twee tot vijf uren, zonder dat deze ruimte wordt afgebroken door eenigen tusschenliggenden bebouwd grond". De la Court schatte de oppervlakte van dit Peelmoeras op 160.000 bunders (hectaren).

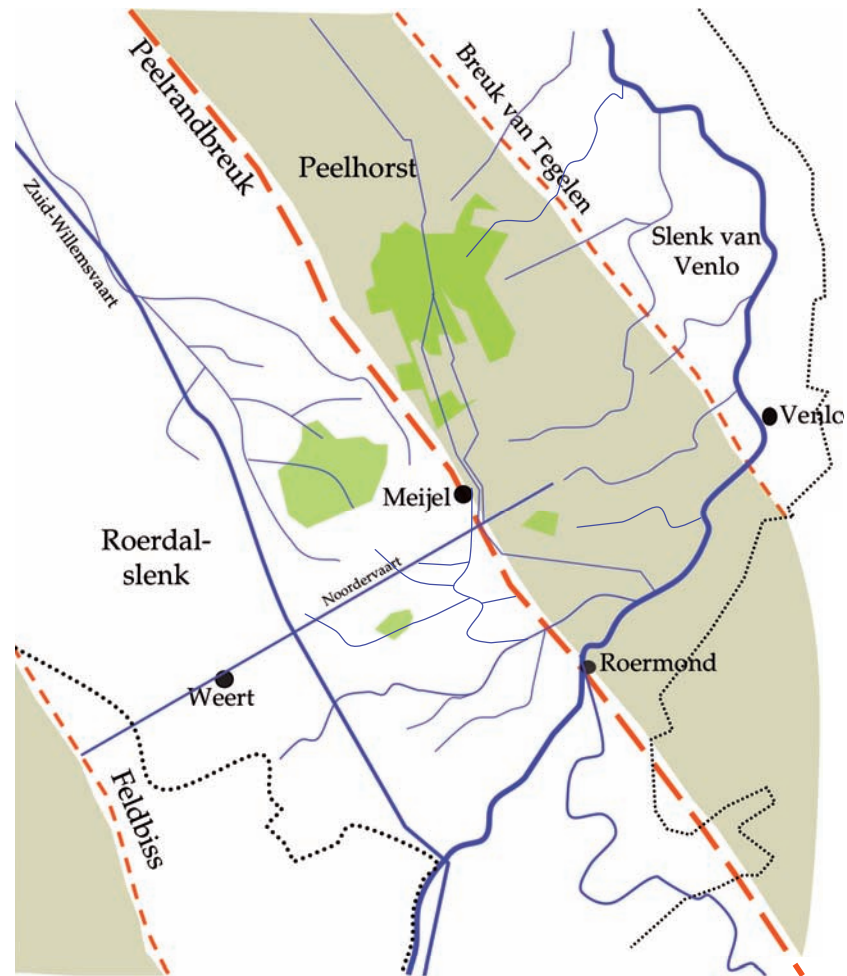
Dit Peelmoeras bestond in feite uit twee afzonderlijke complexen, waarvan momenteel de Grootte Peel en de Verheven Peel (Deurnese Peel-Mariapeel-complex) de resterende kerngebieden zijn. Op het grondgebied van Meijel lagen delen van beide Peelgebieden; momenteel geldt dat nog slechts voor de randgebieden daarvan. De ontstaansgeschiedenis van beide gebieden vertoont naast belangrijke overeenkomsten ook grote verschillen die vooral het gevolg zijn van de geohydrologische eigenschappen (kenmerken van het water in de ondergrond). Met name de Verheven Peel vertoont in dit opzichten een unieke combinatie van een aantal geologische processen, die al honderden miljoenen jaren geleden begonnen.

Verheven Peel: vier keer prijs

Tijdens de geologische periode van het Carboon, zo'n 300 miljoen jaar geleden, was er in Europa sprake van een fase van intensieve gebergtevorming, waarbij o.a. de Alpen ontstonden. Het oprijzen van dit gebergte had ook gevolgen voor onze gebieden, doordat die gepaard ging met het ontstaan van breuken in de ondergrond, waartussen sommige

gedeelten wegzakten (slenken) en andere omhoog werden gedrukt (horsten). De belangrijkste breuken, hosten en slenken in onze streek zijn afgebeeld bij figuur 1.

De belangrijkste breuk is de Peelrandbreuk, die in Meijel ongeveer de Randweg volgt en met name op sommige plaatsen langs de weg Meijel-Neerkant duidelijk te zien is. De dorpskern van Meijel zelf

ligt geheel op de Peelhorst. In de loop der miljoenen jaren zijn er gigantische verschuivingen opgetreden, waardoor bijvoorbeeld overeenkomende lagen in de ondergrond van de Simonshoekse Bossen (in de Centrale Slenk) duizend meter lager liggen dan die

Figuur 1: Het geologische breukensysteem rond Meijel.

onder de dorpskern van Meijel (op de Peelhorst). Aan de oppervlakte bedraagt dit hoogteverschil slechts enkele meters, omdat de wegzakkende slenk voortdurend werd opgevuld met dikke, jongere lagen.

De verschuivingen vinden meestal niet geleidelijk plaats, maar vaak in de vorm van aardbevingen. Het bekendst is de beving van 13 april 1992, waarvan het epicentrum bij Roermond lag en die met een kracht had van 5.5 op de schaal van Richter de zwaarste aardbeving was die ons land ooit gekend heeft. De Peelrandbreuk is belangrijk

voor het ontstaan van de Verheven Peel omdat hij ondoorlatend is voor water. Dat komt omdat zich langs die breuk ijzerafzettingen vormen en omdat leemlagen bij de verschuivingen langs de breuk worden uitgesmeerd. Zo vormt hij als het ware een ondoorlatende verticale ondergrondse damwand. Het omhoog komen van de Peelhorst veroorzaakte dat de Maas, die in de ijstijd op de Peelhorst lag, sneller ging stromen en daarbij vanwege de bevroren ondergrond een ondiep en kilometers breed dal ging uitschuren met een steile rand. De oostkant van Meijel (met o.a. het natte-weide gebied het Molentje en de Polder, figuur 2) ligt in zo'n oud Maasdal, waarin op het eind van de ijstijd de veenvorming begon. De steile terrasrand ervan is plaatselijk nog te herkennen, met name bij de kruising van Molenbaan en Vieruitersten. Deze terrasrand hield als een soort stootbuffer verdere uitbreiding van het hoogveen naar het westen tegen.

Een derde gunstige omstandigheid voor de Verheven Peel is de aanwezigheid van twee hoger gelegen, loodrecht op elkaar staande waterscheidingen (figuur 3).

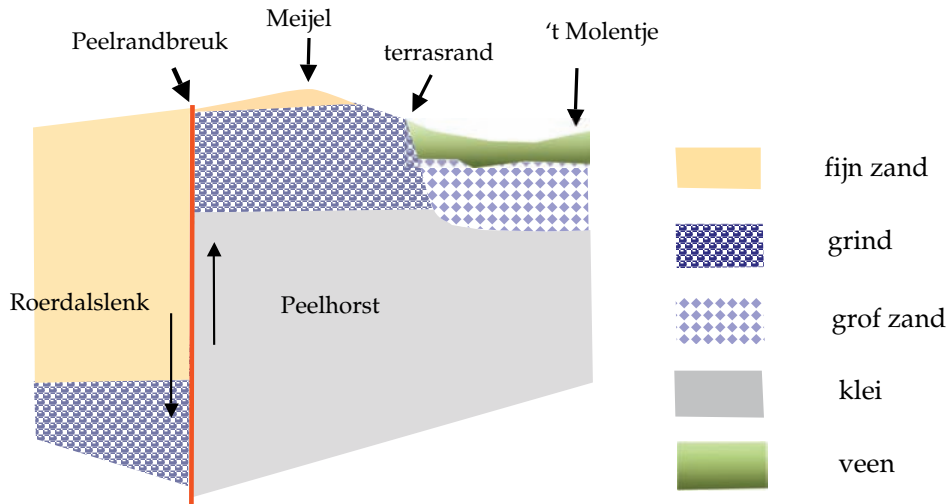
De ene loopt noord-zuid van de Paardekop ten zuid-westen van Venray naar de Marisberg bij Grashoek; de ander oost-west van Weert naar Meijel (dus dwars door de Centrale Slenk heen). Het grote voordeel van de waterscheidingen is dat ze ook een soort damwand vormen, omdat het water er zowel aan de oppervlakte als in de ondergrond in tegengestelde richtingen stroomt. Een ander voordeel is dat op de hoger gelegen waterscheidingen (met name Marisberg en zuidelijk deel van de Mariapeel) veel water de grond introk (inzijgingsgebieden); in de flanken van de Verheven Peel zorgde dit water voor voldoende tegendruk om het regenwater een hoge en stabiele waterstand te garanderen, die nodig is voor de vorming van hoogveen.

Vooraf bij de Peelrandbreuk wordt dit grondwater gedwongen als kwelwater (zie figuur 3) op te stijgen. Bij de Leemkuilen is dat te zien, doordat dit over de breuk heen stromende water aan de kant van de slenk in een kunstmatig meertje wordt opgevangen.

Het vierde gunstige geologische kenmerk is dat op

*Figuur 2:
Waterscheidingen
in de oostelijke Peel.*

Figuur 3: Doorsnede peelslenk-peelhorst.

de Peelhorst een laag die moeilijk doorlatend is, veel hoger ligt dan in de Centrale Slenk. Op de horst ligt die waterdichte basis (de zgn. formatie van Breda) 10-20 meter onder de oppervlakte, in de slenk op ruim 300 meter.

De hierboven genoemde geohydrologische kenmerken zorgen ervoor dat op de Peelhorst sprake is van een soort ingegraven badkuip waarin, samenhangend met duidelijke inzigtigingskwelssystemen, gemakkelijk een hoge en stabiele grondwaterstand kon ontstaan, die nodig is voor de vorming van hoogveen. Het betekent ook dat herstel van hoogveen in de Verheven Peel veel kansrijker is dan in de Groote Peel.

Groote Peel: twee keer prijs

De Groote Peel ligt midden in de lager gelegen Centrale Slenk. Eigenlijk een logische plek voor een moeras, maar dat wordt weer ontkracht door het feit dat de Groote Peel op een hoger gelegen dekzandrug in die slenk ligt. Die dekzandruggen zijn ontstaan doordat op het eind van de ijstijd in Nederland door de wind dikke lagen dekzand werden afgezet. Door de overheersende zuidwestenwinden liggen ze in de richting zuidwest-noordoost. Van Weert naar Meijel ligt, dwars door de Centrale Slenk zo'n brede dekzandrug, die ook is genoemd als de zuidelijke waterscheiding van de Verheven Peel. Deze

dekzandrug vormt ook hier een waterscheiding. Op de hogere rug ligt het brongebied van riviertjes die hier tijdens de ijstijd als smeltwaterbeken ontstonden. Die riviertjes stroomden vooral in noordwestelijke richting naar de Aa, zoals bijv. de Astensche Aa, die zijn brongebied heeft op de Bus in Meijel. In de bovenloop op de dekzandrug bezaten de riviertjes nog weinig water en hadden nog weinig stroomsnelheid. Daardoor werden ze gemakkelijk met zand dichtgestoven door de wind, zodat afvoerlose laagten ontstonden. Omdat dit oorspronkelijk smeltwaterdalen waren, bestond de bodem uit fijnlemige afzettingen, zodat het water moeilijk weg kon. In deze laagten begon de vorming van veen, breidde zich erbuiten uit en werd uiteindelijk een zeer uitgestrekt hoogveenmoeras, dat zich ter hoogte van Meijel verenigde met het Verheven Peelmoeras tot de 160.000 bunders van De la Court.

Van het onafzienbare Peelmoeras dat eens ons gebied kenmerkte is nu nog maar een paar procent over. Maar Meijel ontleent er voor een belangrijk deel zijn identiteit aan. Laten we daarom die overgebleven restanten koesteren!

Piet Blankers